

УДК [821, 162.1: 82 – 1 + 82 – 6] : «182» Ястшембець-Козловський

Наталія Єржиківська
ORCID: 0009-0008-1149-63-35

ШТРИХИ ДО ТВОРЧОГО ПОРТРЕТА «СПАДКОЄМЦЯ КРЕСОВИХ ГРЕЧКОСІЇВ...» ЧЕСЛАВА ЯСТШЕМБЦЯ-КОЗЛОВСЬКОГО

Анотація. У статті акцентується увага на становленні, розвитку і здобутках польського поета і перекладача Чеслава Ястшембця-Козловського. Розглядаються київський (1897–1918) і варшавський (1919–1956) періоди життя і творчості.

У першому йдеться про ранні поетичні спроби, дебютну публікацію у варшавському щомісячнику “*Pola Esperantisto*” («Польський есперантист», 1912), перекладом поезії З. Красінського. Представлено матеріали про видання, в співавторстві з Тадеушем Фіцовським, батьком майбутнього поета і критика Є. Т. Фіцовського (1924–2006), першого номера часопису “*Piéro. Zeszyt pierwszy*” («Перо. Зошит перший», Київ, 1915), присвяченого літературі і мистецтву. Аналізуються вміщені тут їхні сонети «Смерть Бога» та «Матерям розрадницям». Згадано про знайомство з польським поетом К. Матушинським, який на той час проживав у Києві.

Покликаючись на спогади письменника К. Паустовського про Т. Фіцовського, відтворено київську наукову і літературну атмосферу та окреслені естетичні й духовні запити викладачів вишів, гімназистів і студентів, зокрема А. І. Степовича, О. Б. Селіхановича, а також Козловського, Паустовського, Фіцовського й Івашкевича. Згадано про читання творів письменників-романтиків, зокрема Байрона, Е. По, А. Міцкевича, Ю. Словацького, представників французької поетичної групи «Парнас», «Проклятих поетів» і «Молодої Польщі», та зацікавлення філософськими працями В. Вундта, Б. Христиансена й І. Тена.

Характеризується Варшавський творчий період Ч. Ястшембця-Козловського – знайомство з Леопольдом Стаффом та іншими тогочасними польськими літераторами. Виходять друком його переклади: збірка віршів Ш. Бодлера «Квіти зла» (1920), том прози «Моє оголене серце. Щоденники» (1923), науково-фантастичний роман Вільє де Ліль Адана

«Єва майбутнього» (1922). Опісля чого приходиться до читача його власна книжка “Gałązka z za płotu” («Галузка із-за плоту», Львів, 1926), появу якої привітав Я. Івашкевич, і відгукнувся рецензією поет і прозаїк Єжи Браун.

Приділена увага довголітній дружбі Ч. Ястишембця-Козловського з Є. Брауном, спільній праці в Інституті месіанізму (1919–1933), та інтересу обох до системи месіанізму та праць, написаних у 40-х рр. XIX ст. Ю. М. Гоене-Вронським – польським вченим-математиком і філософом-містиком, Також ідеться про Товариство ім. Ю. М. Гоене-Вронського та започатковане. Є. Браун видання двотижневика “Zet” («Зет», 1932–1939; від 1937 – місячник), на сторінках якого друкувалися переклади українських поетів Т. Шевченка, Г. Чупринки, М. Коцюбинського, П. Тичини, М. Бажана, Л. Лепкого, Є. Маланюка, Л. Мосендза, О. Ольжича тлумачили Ю. Чехович, Ю. Лободовський, Л. Рубах, К. А. Яворський, Ч. Ястишембець-Козловський.

Простежено й наступні творчі етапи автора «Галузки із-за плоту», а саме: видання поетичної збірки “Błękitna brama” («Блакитна брама», Варшава, 1934), пройнятою філософсько-релігійною тематикою, передмову до якої написав Л. Стафф та переклади творів з хорватських та українських письменників.

Ключові слова: поезія, проза, переклад, київський культурний і науковий простір, модерні стичні тенденції, польський месіанізм.

Інформація про авторку: Єржиківська Наталія Олексіївна, кандидатка філологічних наук, наукова співробітниця відділу зарубіжних і слов'янських літератур (сектор слов'янських літератур) Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.

Електронна адреса: nataerg55@gmail.com

Nataliya Yerzhivskivska

**TOUCHES TO THE CREATIVE PORTRAIT OF
“THE HEIR OF BORDERLAND VILLAGEMAN...”
BY CZESŁAW JASTRZĘBIEC-KOZŁOWSKI**

Abstract. The article focuses on the formation, development, and achievements of the Polish poet and translator Czesław Jastrzębiec-Kozłowski. The author examines the Kyiv (1897–1918) and Warsaw (1919–1956) periods of his life and work.

The first one deals with his early poetic attempts, his debut publication in the Warsaw monthly "Pola Esperantisto" ("Polish Esperantist", 1912), translated poetry by Z. Krasieński. The article presents materials about the publication, co-authored with Tadeusz Ficowski, the father of the future poet and critic J. T. Ficowski (1924–2006), of the first issue of the journal "Pióro. Zeszyt pierwszy" ("Pen. Notebook One", Kyiv, 1915), dedicated to literature and art. Their sonnets "The Death of God" and «To Mothers of Consolation» are analyzed. The author mentions their acquaintance with the Polish poet K. Matuszynski, who lived in Kyiv at the time.

Referring to the memoirs of the writer K. Paustowski about T. Ficowski, the author recreates the Kyiv scientific and literary atmosphere and outlines the aesthetic and spiritual needs of university professors, gymnasium students, and students, in particular A. Stepovych, O. Selikhanovych, as well as Kozłowski, Paustowski, Ficowski, and Iwaszkiewicz. The author mentions reading the works of romantic writers, including Byron, E. Poe, A. Mickiewicz, J. Slowacki, representatives of the French poetry group Parnassus, the Damned Poets, and Young Poland, and interest in the philosophical works of W. Wundt, B. Christiansen, and I. Ten.

The article characterizes the Warsaw creative period of Czarist Jastrzębiec-Kozłowski, including his acquaintance with Leopold Staff and other Polish writers of the time. His translations are published: a collection of poems by C. Baudelaire "The Flowers of Evil" (1920), a volume of prose "My Naked Heart. Diaries" (1923), a science fiction novel by Villiers de l'Isle' Adan "The Future Eve" (1922). After that, his own book "Gałązka z za płotu" ("The Branch from Behind the Raft", Lviv, 1926) was published, which was welcomed by J. Iwaszkiewicz and reviewed by the poet and prose writer Jerzy Braun.

Attention is paid to C. Jastrzębiec-Kozłowski's long-lasting friendship with J. Braun, their joint work at the Institute of Messianism (1919-1933), and their interest in the system of messianism and the works written in the 40s of the 19th century by J. M. Goenie-Wronski, a Polish mathematician and mystical philosopher, and the J. M. Goenie-Wronski Society founded by J. Braun. J. Braun published the biweekly Zet (1932-1939; from 1937 – monthly issue), which published translations of Ukrainian poets Taras Shevchenko, H. Chuprynka, M. Kotsiubynskyi, P. Tychyna, M. Bazhan, L. Lepkyi, Y. Malaniuk, L. Mosendz, and O. Olzhych were interpreted by Y. Chekhovych, J. Łobodowski, L. Rubakh, K. A. Jaworski, and C. Jastrzębiec-Kozłowski.

The following creative stages of the author of "The Branch from Behind the Raft" are also traced, namely: the publication of the poetry collection "Błękitna brama"

(“Blue Gate”, Warsaw, 1934), imbued with philosophical and religious themes, with a preface by L. Staff and translations of works by Croatian and Ukrainian writers.

Key words: poetry, prose, translation, Kyiv cultural and scientific space, modern trends, Polish messianism.

Information about author: Nataliya Yerzhykivska, Candidate of Philological Sciences, research associate of the department of foreign and Slavic literatures (sector of Slavic literatures) of the Taras Shevchenko Institute of Literature, National Academy of Sciences of Ukraine.

E-mail: nataerg55@gmail.com

Natalija Jerzykiwska

AKCENTY DO PORTRETU TWÓRCZEGO “HRECZOSIEJÓW KRESOWYCH DZIEDZICA I POTOMKA...” CZESŁAWA JASTRZĘBCA-KOZŁOWSKIEGO

Abstrakt. Artykuł skupia się na powstaniu, rozwoju i dorobku polskiego poety i tłumacza Czesława Jastrzębca-Kozłowskiego. Uwzględniono kijowski (1897–1918) i warszawski (1919–1956) okres życia i twórczości.

Pierwsza dotyczy wczesnych prób poetyckich, debiutanckiej publikacji w warszawskim miesięczniku “Pola Esperantisto” (“Esperantysta Polski”, 1912), przekładu poezji Z. Krasińskiego. Materiały dotyczące publikacji, której współautorem był Tadeusz Fitzowski, ojciec przyszłego poety i krytyka E. T. Ficowskiego (1924–2006), pierwszego numeru pisma “Pióro. Zeszyt pierwszy” (Kijów 1915), poświęcony literaturze i sztuce. Analizowane są tutaj ich sonety “Śmierć Boga” i “Do Matek Pocieszających”. Wspomina się o znajomości z polskim poetą K. Matuszyńskim, który wówczas mieszkał w Kijowie.

Opierając się na wspomnieniach pisarza K. Paustowskiego o T. Ficowskim, odtworzono kijowską atmosferę naukową i literacką oraz zarysowano estetyczne i duchowe pragnienia nauczycieli akademickich, licealistów i studentów, w szczególności A. I. Stepowicza, O. B. Selikhanowicza, jak również a także Kozłowski, Paustowski, Fitzowski i Iwaszkiewicz. Wspomina się o lekturze twórczości pisarzy romantycznych, zwłaszcza Byrona, E. Poe, A. Mickiewicza, J. Słowackiego, przedstawicieli francuskiej grupy poetyckiej “Parnas”, “Poetów wyklętych” i “Młodej Polski”, oraz zainteresowaniu dzieła filozoficzne V. Wundta, B. Christensena i I. Teny.

Charakteryzuje warszawski okres twórczy C. Jastszembcie-Kozłowskiego – znajomość z Leopoldem Staffem i innymi pisarzami polskimi tego czasu. Publikowane są jego tłumaczenia: zbiór wierszy S. Baudelaire'a „Kwiaty zła” (1920), tom prozy „Moje nagie serce. Pamiętniki” (1923), powieść science fiction Villiersa de l'Ille Adana „Wigilia przyszłości” (1922). Następnie trafia do czytelnika jego autorska książka „Gałązka z za płotu”, Lwów 1926, której pojawienie się zostało przyjęte z radością przez J. Iwaszkiewicza, a poeta i prozaik Jerzy Braun odpowiedział recenzją.

Zwrócono uwagę na wieloletnią przyjaźń C. Jastshembets-Kozłowskiego z E. Braunem, wspólną pracę w Instytucie Mesjanizmu (1919–1933) oraz zainteresowanie obu systemem mesjanizmu i dziełami powstałymi w latach czterdziestych XX wieku. J. M. Hoene-Wronski – polski naukowiec-matematyk i filozof-mystyk Chodzi także o Towarzystwo im Yu. M. Goene-Vronski i inicjowany. E. Braun wydawał dwutygodnik „Zet” (1932–1939; od 1937 – miesięcznik), na łamach którego publikowano przekłady poetów ukraińskich T. Szewczenki, H. Czupryni, M. Kociubyńskiego, P. Tychynę, M. Bażana, L. Lepkiego, E. Małaniuka, L. Mosendza i O. Olżycza interpretowali Y. Czechowycz, J. Łobodowski, L. Rubach, K. A. Jaworski, C. Yastshembets-Kozlovski.

Prześledzone są także kolejne etapy twórcze autora „Odgałęzienia z za tratwy”, a mianowicie: wydanie tomiku poezji „Błękitna brama”, Warszawa 1934, przesiąkniętego wątkami filozoficzno-religijnymi, przedmowę do której napisał L. Staff, a tłumaczenia dzieł pisarzy chorwackich i ukraińskich.

Słowa kluczowe: poetry, prose, translation, Kyiv cultural and scientific space, modern trends, Polish messianism.

Nota o autorce: Natalija Jerzykiwska, kandydat nauk filologicznych, pracowniczka naukowy katedry literatur obcych i słowiańskich (sektor literatur słowiańskich) Instytutu Literatury im. T. Szewczenki Narodowej Akademii Nauk Ukrainy.

E-mail: nataerg55@gmail.com

Юність і творче становлення Чеслава Ястшембець-Козловського (1894 – 1956), означені «печаттю “Києва”» і наддніпрянських реалій, співпадає з останнім періодом польського модернізму – літературно-естетичного руху під загальною назвою «Młoda Polska» («Молода Польща», 1891–1918). Динаміка його розвитку в Польщі й Україні (підавстрійських і підросійських) відповідала головним

стильовим напрямкам європейської культури, що проявлялася в літературі, музиці і пластичному мистецтві, з характерними їм переплетеннями тенденцій символізму, імпресіонізму, неоромантизму, неокласицизму, а згодом й експресіонізму. Сприймання модерних напрямів і течій, спільних для європейської культури художньо-естетичних явища, на Надніпрянській Україні мали достоту помітну, як польську, так і українську національну своєрідність. Відповідну роль відігравали не тільки внутрішні, а й зовнішні чинники. Тож, вочевидь тутешній «млодопольський» часовий відтинок (від дебюту Болеслава Лесьмяна 1895-1897 рр. і до публікацій «наймолодшого покоління» Чеслава Ястшембець-Козловського, Тадеуша Фіцовського, Ярослава Івашкевича) – характеризувався своєрідною гетерогенністю, відчутною і видимою етнонаціональною, релігійною і культурною специфікою (єврейською, польською, російською й українською), різнився мовами, характерами, традиціями. Співіснував у площині різних літературних поколінь, в стосунках певного суголосся, різнорідності й відмінності, порозуміння й опозиції. Повніся цікавим, творче на-снаженим музично-театральним і літературно-мистецьким життям. Наприклад, упродовж 1905–1915 рр., як зауважив Тадеуш Зенкевич, в українських губерніях нараховувалося близько 80-ти польських літераторів (письменники, журналісти, критики і публіцисти), а за статистичними даними на 1910 і 1912 рр. лише у Києві мешкало сорок чотири літератори [25, с. 127-128]. В останнім з цих двох років відбувся літературний дебют Чеслава Ястшембця-Козловського – польського поета, есеїста і перекладача.

У біографічній довідці Юліє Бенишича «Життя Чеслава» зазначено, що він «...народився <...> подібно, як його старший колега Юліуш Словацький, в Кременці, на Волині, однак набагато пізніше, а саме тільки аж 31 грудня 1894 року...» [9, с. 302]. Батько – Міхал Ястшембець-Козловський, був лікарем-окулістом, а мати – Зоф'я (із Зеленаїв) дантистка, родовід якої пов'язаний з угорським й італійським корінням. Дід Чеслава, з батьківського боку, Михайло Антонович Козловський був орендатором у Вільшанці

(нині – с. Мала Вільшанка в Білоцерківському районі Київської обл.), що належала графам Браницьким, і мав свій фільварок, який згодом передав у спадок сину.

Через три роки сім'я переїздить із Кременця до Києва, та при першій-ліпшій нагоді вибирається в гості до рідних – на сільські обшири. Чарівна дідівська місцина полонила майбутнього поета і його молодшу сестру. Згодом зізнавався, що закохався в українську природу на все життя: робив далекі кінні виїзди, бродив лісами і писав вірші; брав човен і плив Россю, захоплюючись красою *nenufar* (ненюфари або водяні лілеї), рясно квітнучих протягом усього літа й на початку осені, чаруючих в місячні ночі. З ними пов'язано безліч легенд, їх оспівували поети. Будовою квітки захоплювався Гете, про неї у вірші “*Na łódzi*” («На човні») писав варшавський поет-модерніст Леон Ригер: “*W środku jeziora w gęstwie wodnych pnączy / Jak z alabastru rżnięte drogie czary / Przechystą białą błuszczą nenufary / A z kwiatów słódkij aromat się sączy...*” [21, с. 91].

Та захоплення Чеслава прогулянками, особливо кінними, мало «трагічний фінал», що згодом призвело до втрати активної рухливості.

Читав підліток неймовірно багато і писав, так само, чимало віршів. Відтоді збереглися домашні перекази про дитячі віршики, складені в п'яти і шестилітньому віці. Свідченням чутливості та вразливості малого хлопця є ось ці рядки:

Biedne wy moje kwiatki,
nie macie nie ojca, nie matki!
– Nie! Chłopczyku nasz kochany,
mamu i ojca i mamę:
słońce za ojca, ziemię za matkę
tylko że nie mamy ni domu, ni czatki» [9, с. 302].

На перший погляд, зовсім нескладний діалогічний текст, а проте зворушує своїми співчутливими рядками: «Бідні Ви мої квіти / Без батька, без матері! / – Ні! Хлопчику наш, коханий, / маємо й

батька і маму: / сонце – нам батько, земля – наша мати, / лише не маємо ні дому, ні хатки».

Неодноразово батьки Чеслава виїздили за кордон до Австрії, Німеччини, Швейцарії та Італії, намагаючись покращити здоров'я сина. Для кільколітнього хлопця подорож, зміна звичного перебігу подій, природа, архітектура, культура і традиції різних країн – усе те, що бачив і запам'ятовував, збуджувало творчу уяву. З дитинства мав хист до вивчення мов, з пошаною ставився до укладачів словників, підручників з граматики. Самотужки, та з допомогою тих, хто відгукувався на його запити, опановував мови: російську, французьку, німецьку, українську, есперанто, англійську, італійську, іспанську, латинську і чеську.

Юнак екстерном закінчив приватну київську чоловічу гімназію, засновником і директором якої був Андроник Іоаникійович Степович (справжнє прізвище – Дудка-Степович, 1857–1935), відомий славіст і приват-доцент Київського університету Св. Володимира. Під керівництвом автора «Очерков сербо-хорватской литературы» (Київ, 1899) ще до повноліття читав в оригіналі чорногорські народні пісні та перекладав їх польським віршем.

У п'ятнадцятилітньому віці захопився студіюванням праць з філософії, психології, теології й антропології, відтак часто просив батьків і друзів дізнатися в книгарні Леона Ідзиковського, про наявність тієї чи тієї потрібної йому книжки. До речі, знаходилася вона на вулиці Хрещатик, 29, та вважалася одним із інтелектуальних центрів міста і польської культури. У 1914 році фонди книгарні нараховували понад 173 тис. видань російською, українською, французькою, польською, англійською, німецькою мовами. Тут дізнавалися про чимало книжкових новинок, появу збірників, альманахів, журналів і нотних текстів, які моливо було придбати, або замовити мовою оригіналу. Славився книгарня нотною колекцією та найкращою у місті бібліотекою, яка фактично була літературно-музичним салоном [10], а ще – часописами виданими мовою есперанто.

Штучна міжнародна мова есперанто (есп. *esperanto* — той, що сподівається), створена на основі інтернаціональної лексики

польським лікарем-окулістом і лінгвістом Лазарем Заменгофом, викликала справжнє захоплення в київських гімназистів і студентів. Цей винахід відкривав їм широкі можливості для спілкування з однодумцями із різних країн. Довший час ним послуговувався Ч. Ястшембець-Козловський.

Дебютував юнак тлумаченням мовою есперанто вірша Зигмунта Красинського “Jeszcze kielich mojej doli...” («Ще келих моєї долі...»), творчість якого пов’язана з Поділлям, опублікувавши його на сторінках щомісячника “Pola Esperantisto” («Польський есперантист», 1912). До речі, власне цього року видані два томи, п’ятий і шостий, “Pisem Zygmunta Krasinśkiego” (Mikołów; Warszawza, 1912), під редакцією Каміля Юліуша Кантাকা.

Вісімнадцятилітній юнак не випадково обрав саме цей чотиривірш класика польської літератури, оскільки змістове наповнення тексту накладалося і на його важкий стан здоров’я – болючого усвідомлення невідворотності хвороби, та розуміння того, що з цією травмою треба жити, йти шляхами свого покликання:

Jeszcze kielich mojej doli
 Wiele kropel ma;
 Muszę cierpieć, pić powoli,
 Wypić aż do dna [T. VI, s. 243 Kras].

Пронизані гіркою тугою рядки писалися З. Красинським тоді, коли йому загрожувала сліпота. Поет заглиблювався у глибокі роздуми, пересильючи розпач переконував себе : «У келиху моєї долі / Ще багато крапель горя; / Мушу терпіти, пити поволі, – / Пити до самісінького дна» [3, с. 23].

Радісною подією для Чеслава став вихід поетичної збірки “Petaloj” (Париж, 1912), написаної мовою есперанто. Відтоді протягом 1912–1918 рр. друкує вірші, переклади і статті в закордонних і польських часописах “Sznur Rubinów” («Низка рубінів»), “Przegląd Polski” («Огляд польський»). Між іншим, у рукописному відділі Бібліотеки Лодзинського університету знаходиться

унікальна восьмитомна історія Лодзинського відділу польського зв'язку есперантистів за 1908–1916 рр., матеріали до якої зібрані, опрацьована й описані В. Пфедфером, польським есперантистом, бібліофілом і фотографом. З-поміж інших, переклади яких датованих 1912–1914 рр., згадано прізвище Ч. Ястшембеця-Козловського і названо авторів, твори яких він тлумачив Ю. Словацького, З. Красинського і Яна Неруди [11, с. 11].

Високо цінував Чеслав дружбу з Тадеушем Фіцовським, студентом юридичного факультету Київського університету Св. Володимира, про юність якого варто сказати докладніше, щоб візуальніше відобразити київську тогочасну наукову і літературну атмосферу.

Народився Тадеуш Фіцовський (1893–1958), у селі Медвін Київської губернії (тепер – Богуславського р-ну Київської обл.). Закінчив Першу класичну київську гімназію (1904–1912). За освітою правник. Із розгортанням революційних подій 1917 року виїхав до Варшави; працював державним службовцем, але «протягом всього життя відчуваючи себе поетом» [7, с. 201]. Писав есеї, вів щоденник, але майже все пропало під час Варшавського повстання.

В останні роки навчання в Першій київській чоловічій гімназії, знімав окрему кімнатку на піддашші одного з дохідних будинків за адресою вул. Святославська, 2/16 (нині – В'ячеслава Липинського), що знаходилася неподалік Ястшембеців-Козловських, які мешкали на вул. Столипінській, 26 (нині – Олеса Гончара). Щонеділі разом з К. Паустовським, гімназійним товаришем, влаштовувалися поетичні читання, сперечалися, виголошували промови, ділилися враженнями, співали улюблених пісень. Жваві розмови точилися з різних приводів: сюжетної канви і стилістики й тематики художніх творів; живописних полотен реалістів, декадентів й імпресіоністів; оперних і театральних вистав, симфонічних концертів. Та особливо приваблювала поезія. Окремі вірші Віктора Гюго, Поля Верлена Шарля Бодлера, Леконта де Ліля, Теофіля Готьє і Малларме читали в оригіналах, в польських і російських інтерпретаціях. Чималий інтерес виявляли і до творчості скандинавських письменників. Довірливі

розмови, затяті дискусії тривали до світанку, «надзвичайно чарівного навесні, коли в прозорому повітрі дзвеніли птахи, і голова була повна романтичних історій» [8, с. 202].

Інтер'єр кімнати Фіцовського частково відтворено в книзі спогадів К. Паустовського «Далекі літа» (1945): чавунна пічка, клейончаста канапа, стіл, на якому розгорнута книжка О. Блока на поезії «Осінь елегія». Господар помешкання характеризує, як «доморощеного філософа», «кремезного, з русявою прядкою на лобі», що «був завжди незворушливо спокійним, і ставився до всього як до непотрібної суєти...» [8, с. 201].

Психологію, філософію та літературу в гімназії, де навчалися Фіцовський і Паустовський, викладав О. Б. Селіхановіч. Читав філософську пропедевтику і в Четвертій київській чоловічій гімназії, учнем якої був Я. Івашкевич, котрий залишив про нього хороші спогади. Лагідний і талановитий педагог, мав особливий дар володіти аудиторією так, як ніхто інший із його колег, викладав у дохідливій формі, зрозумілою мовою, що викликало повагу серед слухачів.

За словами Я. Івашкевича, багато кого зі своїх вихованців по справжньому зацікавив серйозними питаннями з теорії літератури, філософії й психології, спонукав до читання Горация, Платона, Бергсона [14, с. 62-63]. Навчально-пізнавальні лекції вводили в курс психології й філософії мистецтва. Розповідав про наукові праці Вільгельма Вундта «Статті з теорії чуттєвого сприйняття», «Принципи фізіологічної психології» (1874), «Психологія народів» (1900–1920). Не менш цікаво представляв й естетику та філософію мистецтва Бродера Христіансена та Іполліта Тенна, твори яких можна була придбати в оригіналі й перекладі російською мовою (виходили в серії «Сучасна філософія») в книгарні Л. Ідзиковського

Зрозуміло і цікаво викладав літературу, немов «досвідчений майстер-реставратор», повертають глядачеві справжній сюжет і образність старої картини. Представив її без пилу і бруду, викривлених тлумачень і мілких оцінок, без байдужості, казенних слів і нудного зазубрювання. У його «мальовничому викладі» оживали сюжети казок Андерсена, поезія «Слова о полку Ігорє-

вім», твори Гоголя, Діккенса, Бальзака та «багатьох найкращих з-поміж людства» [8, с. 213].

Як талановитий педагог Селіхановіч дуже делікатно ставився до перших літературних спроб своїх учнів, давав ненав'язливі й слушні поради Паустовському та, ймовірно, і Фіцовському. Саме на його, після отримання атестату зрілості в червні 1912 року, невеличкий гурт близьких друзів-випускників, зібрався на прощальну вечерю, запросивши на неї трьох улюблених викладачів, з-поміж яких і викладача літератури, психології та філософії [8, с. 248].

Всі тільки-но названі предмети та ще поезія і мова есперанто скріплювали дружбу Т. Фіцовського і Ч. Ястшембеця-Козловського, і коли в першого визріла ідея видавати літературно-мистецький часопис "Píóro" («Перо»), тоді відданий друг охоче підтримав її, звернувшись до батька із проханням профінансувати видання літературно-мистецького часопису.

Восени 1914 року в газеті "Dziennik Kijowski" з'явилося оголошення з пропозицією надсилати матеріали до журналу за адресою вул. Столипіна, 26, редактором якого значився Фіцовський.

Невдовзі з отриманих рукописів відібрали прозові доробки Ст. Сікорської «Милість» і Яна Канюви «Гріх», а з поетичних творів – сонети Я. Івашкевича «Леліт», Адольфа Зеленаї «В місячній посвяті» (4. 9. 1913), Т. Фіцовського «Смерть Бога», із дедукацією Пані Зоф'ї Козловській та Ястшембець-Козловського «Розрадниці зажурених» (25. 4. 1914), із посвятою «матерям і приятелькам тих поетів, що нещасні у вині-гашишу натхнення або перепочинку шукали: *consolatricibus afflictorum*» [20, с. 16].

Відкрився часопис передмовою Т. Фіцовського «Едгар Аллан По (1809–1849)», де йшла мова про унікальну здатність американського поета «вичаровувати образи, які не мають собі рівних». Автор називає його «мета-Хіміком» людської душі, що «роблячи з неї геніальні й страшні експерименти, і як ніхто відчував її хворі стани, відображав їх як ніхто інший; він відкривач нової царини краси, творець поезії смерті та жаків [20, с. 3-4]. За цим текстом вміщені переклади Ч. Козловського з Е. По: вірш «Крук» і філософська притча «Мовчання».

Перший номер журналу “Pióro” автори отримали у січні 1915 р., та заявлений на перспективу, він більше так і не виходив, причиною чому став з «військовий неспокій» пов’язаний зподія-ми Першої світової війни.

Вірші Фіцовського і Козловського виказують захоплення тво-рами А. Шопенгауера і Ф. Ніцше, естетикою французьких символістів. На підтвердження сказаного процитую повністю поезію останнього “Pocieszycielki strapionych”:

Ci co idą po nocy, cisi a pogodni,
Z haszyszów czarnych spijać Piękno – i zagładę,
Tym każdy głąz przydrożny prorokuje zdradę,
Ci padną kiedyś, słabi, pod stopy przechodni.

Tłum krzyknie: że Pijacy współczucia nie godni!
...Wtedy przyjdą Niewiasty łagodne i blade
I trwożliwie odbędą siostrzaną naradę,
I odtąd już na zawsze zapomną o zbrodni.

Nakarmią i napoją Poetę-Rozbitka,
I złożą go wygodnie i śpiewać mu będą
I smutne jego święta weselić kolędą:

Matką-sługą mu będzie ta siostra szarytka.
– I w marach, co się w chorej jego myśli stworzą,
Ona jedna rozpozna dumną iskrę bożą [20, с. 16].

Текст написаний під впливом біографій і авторського співчут-тя до життя і творчості Е. По і Ш. Бодлера:

Ті, що йдуть вночі тихі і погожі,
Із гашишу чорного спивають забуття й Красу,
Тим кожне око придорожнє пророкує осуд,
Вони впадуть колись, знесилені, під стопи перехожих...

Багатозначний образ матері співвідноситься з помічним і все-прощаючим образом Св. Мадонни, а також образами матерів-страдниць «знеможених поетів» (“Poetę-Rozbitka”):

Мати сумлінна буде йому за сестру-жалібницю.
І маренні, що створить хвора уява в знемозі,
Вона єдина розпізнає шляхетну іскру Божу.

Через художній образ матері-страдниці в тексті відчитується й подяка рідній матері – пані Зоф’ї Козловській за її сердечність, бо несе важкий тягар турбот про хворого сина.

Зі знайомств, що надовго залишили слід у пам’яті Чеслава – це постать Корнеля Матушинського, польського поета, прозаїка, театрального критика й публіциста. На початку Першої світової війни він опинився в таборі інтернованих у Костромі. Стараннями рідних і за сприяння польських акторів Станіслави Висоцької та Юліуша Остерви отримав звільнення і дозвіл на перебування в Києві. Приїхавши до міста над Дніпром на початку 1915 р., затримався тут майже до кінця 1918 р.: працював літературним редактором у Польському театрі С. Висоцької; співпрацював зі Спілкою польських письменників і журналістів і деякий час очолював її. Контакти між старшим, більш ніж на одинадцять років, письменником і молодшим, двадцятиоднолітнім літератором, зав’язалися на літературному ґрунті. Власне з ініціативи Матушинського на сторінках київського ілюстрованого польськомовного часопису “Przedświt” («Світанок» 1916–1917), друкувалися його вірші.

Наприкінці неспокійного 1919 року, полишивши рідну домівку, зруйновану виром революційних подій, родина Ястшембець-Козловських виїздить із Києва до Варшави, добираючись туди окільними шляхами, близько шести тижнів. У польській столиці юнак знайомиться з Леопольдом Стаффом та іншими письменниками і видавцями. Невдовзі перебирається до Сосновець, не пориваючи зв’язків зі столичним літературно-мистецьким середовищем. Упродовж наступних років упорядковує, готує до друку

переклади, роботу над якими розпочав ще в Києві. В цей час знайомиться із Софією Гуляницькою, яка невдовзі стала вірною дружиною, доброю порадницею і помічницею в буденних і творчих справах, матір'ю їхніх двох дітей – Славомира і Гані.

На початку двадцятих років виходять перекладена польською мовою Ястшембець-Козловським збірка віршів Ш. Бодлера «Квіти зла» (1920) і том прози «Мое оголене мое серце. Щоденники» (1923). Здійснилася і давня мрія Чеслава – нарешті у його тлумаченні побачив світ роман Вільє де Ліль Адана «Єва майбутнього» (1922).

Зацікавлення творами французьких письменників пов'язане із київською юністю. Виїжджаючи з України, довелося залишити там чималу бібліотеку, яку збирав протягом багатьох років, де з-поміж улюблених книжок – твори письменників-романтиків, зокрема Байрона, Е. По, А. Міцкевича, Ю. Словацького, представників французької поетичної групи «Парнас», «Проклятих поетів» і «Молодої Польщі» тощо. Очитаність виявляється у післямові до перекладеної ним науково-фантастичної белетристики Вільє де Ліль Адана. Автор застановляється над тематикою і проблематикою спадщини письменника, зауважуючи, що попри значні художні відмінності, існує певна спорідненість між По і Бодлером, бо «вони є творцями в єдиному значенні цього слова – в тому, що істотно підносить людину до високого поняття Бога Творця, щоправда, – не з нічого, а з самого себе». Автор наголошує: «Всі троє заповзято заперечують всіляке “фотографування дійсності”; для них зовнішній світ феноменів існує, як твориво настільки, наскільки є символом чи проявом вічних непохитних прав Духу ноуменів. З погордою вони ухилиються від того, що Лорентович так вдало назвав “тавтологією життя”. Літературу розуміють тільки як поезію, як творчу уяву: Фантазію...» [15, с. 219]. Ці цитати свідчать про неабиякий інтерес до постатей художників-новаторів і самого акту творчості, проявленого в єдності їхньої свідомої і несвідомої діяльності. Згадка прізвища Яна Лорентовича вказує на обізнаність із працями польського критика, зосібна з такими книжками як «Нова літературна Франція: портрети і враження,

Октав Мірабо» (Варшава, 1911) та «Літературні шкіци: “Молода Польща”» (Варшава, 1908–1913, т. 1 – 3).

Із середини 20-х рр. Ястшембець-Козловські оселяються «на стале» в передмісті Варшави – Влохах. У цей час виходить невеличка книжка під назвою “Gałązka z za płotu” («Галузка із-за плоту», Львів, 1926), до якої увійшли дев’ять ліричних прозових оповідань. На початку наступного року краківська “Gazeta Literacka” («Літературна газета», 1927, № 1) опублікувала статтю «Що таке поезія і що таке краса?», підписану криптонімом “J. B.”, за яким крилося прізвище Єжи Брауна, двадцятишестирічного письменника і редактора цієї газети. Не забарилося і привітання від Я. Івашкевича у столичних «Ведомостях літератських» (Wiadomosci Literackie. – 1927. – № 4).

Історія знайомства і щирої довголітньої дружби з Є. Брауном бере початок від публікації фантастичної повісті “Hotel na plaży” («Готель на пляжі», 1927), написаної в експресіоністичному стилі. Віддавна цікавлячись цим жанром, Ч. Ястшембець-Козловський зауважив новий твір невідомого йому автора, а прочитавши книжку – написав рецензію, яку опублікував на шпальтах «Dziennik Lwowski» («Щоденника львівського», 1927–7 лют.). Аби у жоден спосіб не образити письменника, він делікатно увиразнив і виокреслював світоглядні й естетичні засади, заторкнуті в творі, але непрописані вповні щодо актуальної тоді серед молоді теми взаємин і складних стосунків між різними людьми. З тих пір між ними зав’язалося листування, а з переїздом родини Браунів 1929 року до Варшави їх поєднала і спільна праця в Інституті месіанізму.

За словами Марти Жмігородської, месіанізм належить до значних явищ, які привертають до себе пильну увагу, але водночас і спонукають до плідних наукових дискусій про польську романтичну традицію, опертям якої він був. Початок ХХ ст. знову збудив інтерес до спадщини письменників і мислителів Великої Еміграції А. Міцкевича, Ю Словацького, Ц. Норвіда, Ю. М. Гоене-Вронського. Про досить вагому роль месіанізму в житті інтелектуалів міжвоєнного періоду свідчать філософські, релігійні й суспільно-політичні дискусії, учасники яких відстоювали свої інтерпретаційні

підходи до історії, трактування минулого і сьогодення Польщі та народів світу, месіаністичну роль слов'янства.

Домінантна ідея месіанізму Юзефа Марії Гоене-Вронського (1776–1853), польського математика і філософа-містика, яка мала вести людей шляхом абсолютної правди й абсолютного добра, припала до душі поетові й перекладачеві Юзефу Янковському (1865–1935). У минулому дієвий варшавський письменник і журналіст на двадцять дев'ятому році життя був частково паралізований, прикутий до інвалідного крісла. У цей період він повертається до давніших своїх зацікавлень системою месіанізму Ю. М. Гоене-Вронського, перекладає його праці із французької на польську мову. Одна за одною виходять праці «Провісник месіанізму», «Вступ до месіанізму. Метафізика» (т. 1), написані мислителем у 40-х рр. дев'ятнадцятого століття. Водночас Янковський друкує в періодиці статті, присвячені його ідеям месіанізму і пошукам шляхів повернення до абсолюту. Матеріал подає в своїх окультно-містичних інтерпретаціях. Для пропагування цього вчення 1919 р. засновує під своїм керівництвом Інститут месіанізму. До співпраці в різні роки долучилися П. Хоміч, Ч. Ястшембець-Козловський і Є. Браун, хоча жоден із них не мав базової філософської освіти, але були спрагли до знань, читали праці з естетики, психології і філософії. Конфлікт, який поступово виіривав між співробітниками й очільником дослідницького центру, розгорівся на початку 30-х років. Причина крилася в неприйнятності колективом відчитування і трактування на свій кшталт Янковським праць ученого-містика, що, зрештою, і призвело до самоліквідації цієї інституції 1933 року.

За рік до того Є. Браун заснував Товариство ім. Ю. М. Гоене-Вронського і започаткував видання двотижневика “ZET” (1932–1939; від 1937 – місячник), обійнявши редакторську посаду. Головна мета часопису, який мав висвітлювати питання «мистецтва, культури, суспільних справ», формувалася на ґрунті попередніх засад – це продовження розпочатої справи перекладу наукових праць і листів вченого-емігранта, популяризація його месіаніс-

тичної філософії абсолюту. До редакційного колективу належали Т. Кудлінський, П. Хоміч і Ч. Ястшембець-Козловський.

Треба відзначити, що ознайомлення із філософським надбанням вченого стало переломним етапом у біографіях двох відданих друзів – Єжи і Чеслава. На їхній неупереджений погляд, філософія абсолюту Вронського повнилася «креаційним раціоналізмом», позитивною енергією, поглиблювала неоромантичну культурну і творчу орієнтацію. Метафізика вченого та есхатологічні настрої виводили дослідників на екзистенційну проблематику. Зріс інтерес до особистості митця, психології творчості, питань інтуїції та логіки. Зацікавлювало його трактування проблемами індивідуального пізнання навколишнього світу, засобами передачі своїх вражень і почуттів на письмі. Не менш важливими були роздуми про теологічні аспекти: моральність суспільства і світу, проблеми сьогодення й майбуття. Опираючись на засади Гоене-Вронського уважали, що «найвищим правом історичного розвитку людськості є бажання до об'єднання всіх людей, але не під владою якогось одного універсального монарха, а тільки під владою самого абсолютного розуму» [27, с. 14] .

Ідеї вроньскінізму символізувала й назва часопису “ZET”: “Z” – Краса Абсолютного, яка поєднує засади “X” і “Y” – Добра і Абсолютної Правди.

У програмній статті «Чому?» на перший план виводилися цивілізаційні чинники: моральність «будівлі миру», роззброєння, суспільна справедливість, взаєморозуміння між народами і людьми. Саме про них має постійно дбати інтелектуальна еліта, «бо мистецтво є виразником Краси, а Краса – формою Абсолюту, або реальністю самій у собі, яка є умовою (запорукою) усіх фізичних і духовних процесів, усіх явищ». Також вона є «безпосереднім втіленням трансцендентної ідеї Ладу, Цілісності й Гармонії» [22, с. 4].

У вступному слові викладені завдання, які стояли на порядку денному перед інтелектуалами в період міжвоєнних політичних, суспільних й економічних суперечностей у країні та за її межами. Вважали, що польська еліта повинна «першою розпочати

закладати конкретні й міцні підвалини під будівлю завтрашньої Ери...» європейського майбутнього, не цуратися «клопіткої праці над цивілізаційним занедбаним інтелектом». Ця місія покладається саме на них тому, що «на сьогодні Захід не має жодної ідеї, а Схід має фальшиву ідею», зосібна лабіринти матеріалістичного світогляду євразійської Росії.

Польща перебуває в географічному центрі Європи, у точці перетину ідейних світів. Тож, разом із прихильними до неї слов'янськими, візантійськими і балтійськими народами, польські митці, літератори і науковці, при підтримці звичайних громадян, мають виконати свою історичну роль (місію) – протистояти анархічній деструкції духовного занедбання людського серця і правдивої християнської віри в нім, нести в своїх творах добро, йти до абсолютної правди. Польська еліта має таке право тому, що вона багата реформаторськими ідеями вітчизняних мислителів Гоєне-Вронського, Трентовського, Цешковського, Лебельта. Вони, так само, як і прометеївські пориви великих польських поетів Міцкевича, Словацького, Красінського, Норвіда і Виспянського, є заповітами і дороговказами завтрашньої Європи. Отже, «польський геній повинен дати сигнал до побудови нового ладу, нової культури Христа, котру польські мислителі й польські поети називали так піднесено: Ерою Параклета» [22, с. 4].

Із газетою «Зет» співпрацювали відомі критики і письменники, приміром А. Лада-Цибульський опублікував низку статей про творчість С. Виспянського, а С. І. Віткевич представив філософсько-естетичні засади теорії «чистої форми» («Про чисту форму»). Протягом двох років (1933–1935) поет і перекладач Юзеф Чехович вів «Поетичну сторінку», де друкували свої твори С. Чернік, С. Пентак, В. Себила та ін.

Багатогранно були представлені переклади зі світової та слов'янської лірики. Стараннями представників української еміграції, які в міжвоєнний період перебували у Варшаві, зокрема Євгена Маланюка, у часопису з'явилася розмаїта українська тематика. Подавалася вона у двох рубриках: «Слов'янський світ» і «Україн-

ська сторінка». Твори Т. Шевченка, Г. Чупринки, М. Коцюбинського, П. Тичини, М. Бажана, Л. Лепкого, Є. Маланюка, Л. Мосендза, О. Ольжича тлумачили Ю. Чехович, Ю. Лободовський, Л. Рубах, К. А. Яворський, Ч. Ястшембець-Козловський. Перу останнього належить і відгук на поетичну книжку Є. Маланюка «Земна Мадонна» (Львів, 1934), опубліковану під назвою «Поезія Євгена Маланюка».

Автор «Галузки з-за плоту» зазначав: «Біль, ось домінанта цього тому поезій» – біль-радість, як екзистенційна категорія одного із своєрідних кодів української нації, найбільш притаманна українському поетові-емігрантові. У його віршах нею бринить «кожне почуття, кожна думка, спогад і переживання». І це «біль той чоловічий, небагатослівний, прихований в собі, дуже свідомий своїх глибоких причин», він виходить за межі особистісного, розширюючи горизонт до загальнопланетарних проблем, ведучи розмову про божественне та розум і душу людини. Тому «існують у тих віршах акценти, які б не склали дисонансу на аркушах Норвідів чи Красінських...». Далі зазначалося, що поет несе через життя три великі кохання: до Бога, до Жінки і до Батьківщини, оплакуючи й оскаржуючи її апокаліптичну долю» [23, с. 3].

З-поміж книг, які вийшли в серії бібліотеки часопису “ZET” подибуємо збірку вибраних творів Є. Маланюка “Hellada Stepowa” («Еллада Степова», Варшава, 1936), перекладених Ч. Ястшембець-Козловським. Ґрунтовніше осмисливши доробок українського побратима, він твердив: «Маланюк справжній, потужної сили поет; типом творчості наближений до того, що ми, поляки, називаємо “віщим”...». Між іншим, український поет-емігрант у примітці до статті «Гоголь-Гоголь» згадує свого «приятеля (й перекладача) бл. п. Ч. Ястшембеця-Козловського», із котрим познайомився в 30-х рр. минулого століття у Варшаві [6, с. 192].

До змісту збірки увійшло п'ятнадцять віршів; із них – одинадцять з четвертої книжки «Земної Мадонни», а решта з попередніх збірок «Стилет і Стилос» (1925), «Гербарій» (1926) і «Земля й Залізо» (1929). Вибір перекладача і його вправність засвідчує автобіографічний вірш «Спогад» («Wspomnienie»). Ліричний герой (alter

ego поета) подумки повертається до отчого краю, до України, рідної домівки, в далекі дні дитинства і юності:

...Pachniało zawsze u babuni miętą
i macierzanką... <...>
A w kącie święte wisiały obrazy
bodajże zgoła już nie «prawosławne»:
Najświętsza Panna – w liljach, jak Madonna;
Pan Jezus z chusty Wieroniki; pod Nim –
Bog-Ojciec, snadź do Zeusa podobniejszy.

I w noc nawalną, kiedy straszne kary
spadały z nieba, moliłem się do Niego [18, с. 14].

Процитований переклад уривку з поезії Є. Маланюка «Спогад», зі щемливими і ностальгійними настроями, затаїними у пам'яті відчуттями минулих радісних і містичних хвилин. Представляю в оригіналі вступний і фінальні рядки вірша, датованого 1930 р.:

...У бабці завше пахло чебрецем
Та м'ятою... <...>
А у кутку висіли образи
Либонь цілком таки не «православні»:
Пречиста – вся в лілях, як Мадонна,
Ісус Нерукотворний та над Ним –
Бог-Саваоф, до Зевса більш подібний,
І в горобині ночі, коли страшно
Карало небо, я моливсь Йому [5, с. 86].

На варшавське видання поезій Є. Маланюка «Hellada Stepowa» відгукнувся львівський критик Лука Луців, який підписався псевдонімом Л. Гранічка зауважуючи «знаний вже з добрих перекладів Шевченка», які увійшли до книжки “Szewczenko T. Poezj” (1934), виданій у Варшаві під редакцією Павла Зайцева, і в цій пра-

ці Ястшембець-Козловський також «дбайливо змагає до того, щоб якнайбільше зблизитися до українського оригіналу...» [2, с. 475].

Філософсько-релігійна тематика проймає третій творчий етап Ч. Ястшембець-Козловського. На початку 30-х рр. побачила світ поетична збірка «Блакитна брама» («Błękitna brama», 1934), передмову до якої написав Леопольд Стафф. Книжка містила двадцять дев'ять сонетів, датованих 1915–1934 рр., зміст якої вмотивовано назвою. «Для поета, – пише К. Чаховський, – земля є дзеркалом неба, незрозуміла таїна, в яку треба заглибитися. Абсолютом – є Бог, він і Буття, і Зір, і Слух...» [19, с. 150].

Молитовна тональність вірша, яким відкривається книжка, зближує автора з читачем довірливими рядками. Образ Христа і нагадування про його заповіді стають ліричному героєві моментом одкровення та співпереживання.

У двадцять четвертому сонеті поет повертається до українських реалій, витоків свого роду:

Łuk. IX, 62.

Hreczosiejów kresowych dziedzic i potomek,
myślałem, jak i oni, w głuszę wiejską zarość.
Myślałem, że w poranku fioletową szarość
pójde strzelbą sen płoszyć bekasów i słomek...

A gdy po sennem życiu senna przyjde starość,
wciąż mniej chętnie opuszcząc będę ciepły domek:
ot, chyba w las «linijką», poszukać poziomek,
odgartując wprzód laską trójlistnika parość;

ot, chyba jeszcze w pole (pańskie oko tyczy),
choć to się imci rządcy bez szwanku poruczy.
No i grób, do dziadowych jak kropla podobny.
– Nie tak jest. Nie żałuję. Panie, jam twój sługa:
żaden zaś, kto swą rękę przyłożył do pługa,
a nazad się ogląda – nie jest ci sposobny [12, c. 29] .

В основі вірша автобіографічні деталі, пов'язані з минулим ліричного персонажа (*alter tgo poeta*). Загальна тональність і ритмічний лад тексту повільний, адже триває неспішна розповідь про родовід, близьких серцю людей. Образ трійзілля (*trójlistnika*) – один з найдавніших символів гармонії і єдності, та знаку Трійці. Текст побудований на паралелі між тепер і колись, осьовим стержнем чого є мотив мандрівки в минуле, обраний поетом для того, щоб сказати про свій вибір і сенс буття, вічні істини:

Гречкосіїв кресових спадкоємець і послідовник
думав, як і вони, в зеленій сільській глушині.
Мріяв, що в ранкових фіолетових сутінках
стрільбою лякати сон бекасів і куріпок.

А коли, після сонного життя, сонна прийде старість,
щораз важче буде покидати затишну домівку:
от, хіба що в ліс, «лінійкою», – пошукати суничку.
Відгорнути посеред лісу трійзілля паросток.

От, хіба ще в поле сите панське око тикнеться,
хоч то, скоріше без особливого охоти.
Ну і могила, до дідівських, мов дві краплі, подібна.

– Не так е! Не нарікаю. Господи, я твій слуга:
кожен, хто кладе свою руку на плуга,
а назад оглядається – не щиро відданий Тобі.

Образ трилисника (тройзілля) – невеличкого темно-зеленого трійчастого листочка, символізує три покоління родовету поета, та три вікові періоди життя – дитинство, молодість і зрілість. Якщо раніше автор застановлявся над тим, що його чекало б у майбутньому, якби зостався на Україні, то тепер він спрямовує всі помисли до Бога, зізнається, що не нарікає на долю й не бідкається. Домінуючий концепт пеану осмислення цитати з Євангелія від

Луки – «покласти руку на плуга...» («Ніхто з тих, хто кладе свою руку на плуга та назад озирається, не надається до Божого Царства!» Лук. IX. 62), виступає символом творчої праці духовного самовдосконалення і віри.

Впливи метафізики Вронського, досягнення засад його теорії абсолюту відкривають Чеславу нові можливості. Серед найважливіших – «це вироблена і глибоко пережита ним містична концепція творчості, згідно з якою висував на передній план пріоритет інтуїції над розумом і досвідом; уподібнював творчий екстаз до стихійного спалаху таланту», творив, перекладав – вчився «інтуїтивно проникати в явища і предмети, і за словами О. Астафєва, бачити їх «всевидящим оком», про яке говорив йому батько в дитинстві, коли маленьким водив до Богоявленського собору в Кременці («Українська літературна газета», 2014, 14 берез.).

У доробку автора «Блакитної брами» значаться переклади з хорватських поетів. За тлумачення епічної поеми Івана Гундуліча «Осман» (1826), яка присвячена перемозі польського війська над турками в Хотинській битві 1621 р., пройнята ідеями миру, слов'янської єдності, Ч. Ястшембець-Козловський отримує орден святого Сави від короля Югославії Олександра. Насправді ж, він не знав досконало хорватської мови, але «відчував» її нюанси, вагу і глибину слова. Тож мав репутацію хорошого стиліста з відчуттям ритму і метра вірша. “Kozłowski właściwie, – як доводить Тадеуш Левашкевич, – nie był tłumaczem lecz styliizatorem dosłownych przekładów Benešicia” [17, с. 227]. Тобто, отримавши від Ю. Бенешіча дослівний підрядковий переклад, стилістично удосконалював їх.

В 1930-і рр. виходять його філософські праці: “Absolut i відносність. Вступ до Вронського», 1934), “La creation proper de Dieu” («Коментар до “Божого творіння”», Париж, 1934). Екзистенційним ідеям «минулого», «теперішнього», «майбутнього», присвячений текст “Czas. Studium filizoficzne” («Час. Філософські студії»), опублікований у збірнику «Вронськіана» (“Wronskiana”, 1939). Також плідно співпрацює як фейлетоніст з часописом “Biuletyn Polsko-Ukraiński”

(«Бюлетень Польсько-Український», Варшава, 1932–1938), підписуючись розлогим псевдонімом «Коханий Ясьо з Києва».

У повоєнні роки письменник продовжував перекладацьку справу, зокрема знайомить польського читача з повістю «Таврія» Олеся Гончара, готує передачі для Польського радіо, публікує статті та рецензії на сторінках варшавської періодики, залишаючи за собою право «чудового поета і тлумача, якість перекладів котрого й донині не втрачає свіжості» [9, с. 304].

ЛІТЕРАТУРА

1. Астаф'єв О. Тарас Шевченко і польська література, впливи, контексти, адаптації / упоряд. М. Дністровий, М. Астаф'єва / Олександр Астаф'єв. – Львів: ЛА «Піраміда», 2020. – С. 307 – 335 (390 с.).

2. Граничка Л. Małaniuk E. Hellada Stepowa / Лука Луців // Вістник [Львів]. – Кн. 6. – С. 475.

3. Даниляк П. Зигмунд Красінський на Поділлі: До 200-річчя видатного польського поета / Петро Даниляк // День [Київ]. – 2012. – № 33 – 34. – 24 – 25 лют. – С. 11.

4. Кузміна С. Л. «Віра в культуру» в педагогіці Олександра Селіхановича / Світлана Леонідівна Кузміна // Наукові записки НаУКМА. – 2005. – Т. 50: Філософія та релігієзнавство. – С. 73 – 78.

5. Маланюк Є. Земна Мадонна. IV кн. Лірики / Євген Маланюк. – Львів: Вид-во «Київ», 1934. – 102 с.

6. Маланюк Є. Книга спостережень. Проза / Євген Маланюк. – Торонто: Гомін України, 1962. – Т. I. – 527 с.

7. Паустовський К. Далекі літа. Книга перша / Пер. з рос. Ол. Пархомовської // Паустовський К. Повість про життя / Пер. з рос. / Костянтин Паустовський. – Київ: ДВХЛ, 1961. – С. 5 – 263. – 494 с.

8. Ромащенко Л. Українсько-польские корни Константина Паустовского / Людмила Ромащенко // Tożsamość na styku kultur: Zbiór studiów / pod red. I. Majkojać, H. Sokołowskiej. – Wilno, 2016. – Т. 3. – S. 53 – 64.

9. Benešić J. Mój przyjaciel Czesław / Prełożyla D. Cirlić-Straszyńska // Literatura na Świeci [Warszawa]. – 1980. – № 3 (113). – S. 293 – 309.

10. Dragin B. Pamiętać i obradzać / Borys Dragin // Dziennik Kijowski. Archiwum 2012 [Електр. ресурс]. Режим доступу: <https://www.dk.com.ua>

11. Janiak J. Kroniko de nia Lodza esperantujo Włodzimierza Pfeifferra / J. Janiak // BIBiK. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Łodzi: Biuletyn Informacji Bibliotecznych i Kulturalnych [Łódź]. – 2011. – 10 (123; wresień).

12. Jastrzębiec-Kozłowski Cz. Błękitna brama / Czesław Jastrzębiec-Kozłowski. – Warszawa: Dom Książki Polskiej, 1935. – 78 s.
13. Jastrzębiec-Kozłowski S. Czesław Jastrzębiec-Kozłowski (1894-1956) / Sławomir Jastrzębiec-Kozłowski // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.jastrzebiec-kozlowski.pl/>
14. Iwaszkiewicz J. Książka moich wspomnień / red. Prowadzący K. Jajdorek-Jarysz / Jarosław Iwaszkiewicz. – Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka, 2010. 397 s. (Copyright by M. Iwaszkiewicz-Wojdowska, T. Makrowska and S.W. Czytelnik,2010).
15. Kozłowski Cz. Od tłumacza // Villiers de l'Isle-Adam. Ewa przyszłości / Przełożył Cz. Kozłowski / Villiers de l'Isle-Adam . – Lw.: Lektor, 1922. – C. 219.
16. Krasieński Z. Pisma / zebrał K. J. Kantak Krasieński / Zygmunt Krasieński. – Mikołów; Warszawa: Nakładem Teodora Paprockiego i S-ki,1912. T.VI: Proza. Poezje. 268 s.
17. Lewaszkiewicz T. Wspomnienia Julia Benešicia jako ważne źródło do dziejów wzajemnych chorwacko-polskich kontaktów naukowo-kulturalnych / Tadeusz Lewaszkiewicz // Annales Universitatis Paedagogicae Gracoviensis: Studia Linguistica / pod. red. M. Dziwicz, M. Ruda-Blokesz. – Poznań, 2023. – T. XVIII. – S. 221 – 235.
18. Małaniuk E. Hellada Stepowa / wyb. z ukr. przełożył Cz. Jastrzębiec-Kozłowski / Eugeniusz Małaniuk. – Warszawa: Biblioteka Zet, 1936. – 16 s.
19. Nowa książka [Warszawa]. – 1935. – Zeszyt III.
20. Pióro. Zeszyt pierwszy: Wydawnictwo poświęcone literaturze sztuce / kirownik literacki Tadeusz Ficowski. – Kijow: Drukarnia polska w Krakowie . – 32 c.
21. Ryger L. Poezje / Leon Ryger. – Warszawa: Nakładem Teodora Paprockiego i S-ki, 1904. – S. 91 – 92. (160 s.).
22. Sosnowski J. Od humorysty do mistyka w biografii Józefa Jankowskiego / Jerzy Sosnowski // Pisarze Młodej Polski i Warszawa // Pod red. D. Knysz-Tomaszewskiej, R. Taborskiego i J. Zacharskiej. – Warszawa: ILP UW, 1998. – S. 101 – 103 (382 s.).
23. ZET: stuka, kultura, sprawy społeczne [Warszawa]. – 1932. – № 2. – S. 4.
24. ZET. – 1935. – № 24. – S. 3.
25. Zienkiewicz T. Polskie życie literackie w Kijowie w latach 1905 – 1918 / Tadeusz Zienkiewicz. – Olsztyn: Wydawnictwo WSP, 1990. – 270 s.
26. Szewczenko T. Poezj / Pod red. Pawła Zajcewa / Taras Szewczenko . – Warszawa: Ukraiński Instytut Naukowy, 1934. – 408 s.
27. Żuk E. Życie i twórczość J. Brauna do 1939 roku / Eugeniusz Żuk // Muza poezji w celi Jerzego Brauna / Wstęp i wybór wierszy Żuk E. – Kraków: Technet, 1997. – 119 s.
28. Żmigrodzka M. Antynomie mistycznego mesjanizmu Słowackiego // Żmigrodzka M. Przez wieki idąca powieść. Wybór pism o literaturze XIX i XX

wieku / Pod red. M. Kalinowskiej i E. Kiślak / Maria Żmigrodzka. – Warszawa: IBL PAN, 2002. – 522 s.

REFERENCES

1. Astafiev O. Taras Shevchenko and Polish Literature, Influences, Contexts, Adaptations [Taras Shevchenko i polska literatura, vplyvy, konteksty, adaptatsii] / ed. M. Dnistrovyi, M. Astafieva / Oleksandr Astafiev. – Lviv: LA «Pyramid», 2020. – P. 307 – 335 (390 p.).
2. Granichka L. Małaniuk E. Hellada Stepowa / Luka Lutsiv // Vestnyk [Lviv]. – Vol. 6. – P. 475.
3. Danyliak P. Zygmunt Krasiński on Podillia: To the 200th Anniversary of the Outstanding Polish Poet [Zygmund Krasinskiy na Podilli: Do 200-richchia vydatnoho polskoho poeta] / Petro Danyliak // Day [Kyiv]. – 2012. – No. 33 –34. – February 24 – 25. – P. 11.
4. Kuzmina S.L. «Faith in Culture» in the Pedagogy of Alexander Selikhanovych [«Vira v kulturu» v pedahohitsi Oleksandra Selikhanovycha] / Svitlana Leonidovna Kuzmina // Scientific Notes of NaUKMA. – 2005. – Vol. 50: Philosophy and Religious Studies. – P. 73 – 78.
5. Malaniuk E. Earthly Madonna [Zemna Madonna]. IV book of lyrics / Yevhen Malaniuk. - Lviv: Kyiv Publishing House, 1934. – 102 p.
6. Malaniuk E. Book of Observations [Knyha sposterezhen]. Prose / Evhen Malaniuk. – Toronto: Homin Ukraine, 1962. – Vol. I. – 527 p.
7. Paustovsky K. Distant Years. Book One [Daleki lita. Knyha persha] / Trans. from Russian by Ol. Parkhomovska // Paustovsky K. A Story of Life / Konstantin Paustovsky. – Kyiv: DVHL, 1961. – P. 5 – 263. – 494 p.
8. Romashchenko L. Ukrainian-Polish roots of Konstantin Paustovsky [Ukraynsko-polskye korny Konstantyna Paustovskoho] / Lyudmyla Romashchenko // Tożsamość na styku kultur: Zbiór studiów / pod red. I. Majkojać, H. Sokołowskiej. – Wilno, 2016. – T. 3. –S. 53 – 64.
9. Benešić J. Mój przyjaciel Czesław / Prełożyla D. Cirlić-Straszyńska // Literatura na Świeci [Warsaw]. – 1980. – No. 3 (113). – S. 293 – 309.
10. Dragin B. Pamiętać i obradzać / Borys Dragin // Dziennik Kijowski. Archiwum 2012 [Electronic resource]. Access mode: <https://www.dk.com.ua>
11. Janiak J. Kroniko de nia Lodza esperantujo Włodzimierz Pfeiffera // BIBiK.
12. Provincial and Municipal Public Library in Lodz: Library and Cultural Information Bulletin [Lodz]. – 2011. – 10 (123; wresien).
13. Jastrzębiec-Kozłowski Cz. Błękitna brama / Czesław Jastrzębiec-Kozłowski. - Warsaw: Dom Książki Polskiej, 1935. – 78 p.
14. Jastrzębiec-Kozłowski S. Czesław Jastrzębiec-Kozłowski (1894-1956) / Sławomir Jastrzębiec-Kozłowski // [Electronic resource] Access mode: <http://www.jastrzebiec-kozlowski.pl>.

15. 14 Iwaszkiewicz J. Book of my memories / ed. leading K. Jajdorek-Jarysz / Jaroslaw Iwaszkiewicz. – Poznan: Wydawnictwo Zysk i S-ka, 2010. 397 p. (Copyright by M. Iwaszkiewicz-Wojdowska, T. Makrowska and S.W. Czytelnik, 2010).

16. Kozłowski Cz. From the translator // Villiers de l'Isle-Adam. Ewa przyszłości / Preceded by Cz. Kozłowski / Villiers de l'Isle-Adam. – Lv.: Lektor, 1922. – C. 219.

17. Krasiński Z. Pisma / collected by K. J. Kantak Krasiński / Zygmunt Krasiński. – Mikołow; Warsaw: Nakładem Teodora Paprockiego i S-ki, 1912. vol. VI: Prose. Poetry. 268 s.

18. Lewaszkiewicz T. Memoirs of Julio Benešić as an important source for the history of mutual Croatian-Polish scientific and cultural contacts / Tadeusz Lewaszkiewicz // Annales Universitatis Paedagogicae Gracoviensis: Studia Linguistica / edited by M. Dziwicz, M. Ruda-Blokesz. – Poznan, 2023. – T. XVIII. – S. 221 – 235.

19. Malaniuk E. Steppe Hellada / selections. from ukr. translated by Cz. Jastrzębiec-Kozłowski / Eugeniusz Malaniuk. – Warsaw: Biblioteka Zet, 1936. – 16 p.

20. new book [Warsaw]. – 1935. – Notebook III.

21. pen. Zeszyt pierwszy: Wydawnictwo poświęcone literaturze sztuce / literary kiownik Tadeusz Ficowski. – Kyiv: Polish Printing House in Cracow. – 32 c.

22. Ryger L. Poezye / Leon Ryger. – Warsaw: Nakładem Teodora Paprockiego i S-ki, 1904. – S. 91 – 92. (160 p.).

23. Sosnowski J. From humorist to mystic in the biography of Józef Jankowski / Jerzy Sosnowski // Pisarze Młodej Polski i Warszawa // Under the editorship of D. Knysz-Tomaszewska, R. Taborski and J. Zacharska. – Warsaw: ILP UW, 1998. – S. 101 – 103 (382 p.).

24. ZET: stuka, kultura, sprawy społeczne [Warsaw]. – 1932. – № 2. – S. 4.

25. ZET. – 1935. – № 24. – S. 3.

26. Zienkiewicz T. Polish literary life in Kyiv in the years 1905 - 1918 / Tadeusz Zienkiewicz. – Olsztyn: Wydawnictwo WSP, 1990. – 270 p.

27. Shevchenko T. Poezija / edited by Pavel Zaitsev / Taras Shevchenko. – Warsaw: Ukrainian Scientific Institute, 1934. – 408 p.

28. Żuk E. Life and works of J. Braun do 1939 / Eugeniusz Żuk // Muse of poetry in the cell of Jerzy Braun / Introduction and selection of poems Żuk E. – Krakow: Technet, 1997. – 119 p.

29. Zmigrodzka M. Antynomie mystycznego mesjanizmu Słowackiego // Zmigrodzka M. Przez wieki idąca powieść. A selection of writings on literature of the 19th and 20th centuries / edited by M. Kalinowska and E. Kiślak / Maria Żmigrodzka. – Warsaw: IBL PAN, 2002. – 522 p.